

Йосифович Д. І.

*к.ю.н., доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ,
в.о. завідувача кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ І СЕРТИФІКАЦІЇ: МАТЕРІАЛЬНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСНОВИ

Ключові слова: адміністративна відповідальність, правопорушення, стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація.

Keywords: administrative liability offense, standardization, product quality, metrology, certification.

Постановка проблеми. Побудова системи вітчизняного та міжнародного законодавства покликана в повній мірі забезпечувати регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Проте, недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, а також небажання окремих суб'єктів підприємницької діяльності дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів призводить до правопорушень у даній сфері, наслідки яких є небезпечними і шкідливими. Вони негативно впливають на сам процес виробництва, якість продукції, зменшують конкурентоспроможність вітчизняних товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках.

У зв'язку з цим, виникає потреба у комплексному дослідженні матеріальних та процесуальних основ адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Аналіз досліджень даної проблеми. У сучасних наукових дослідженнях до окремих аспектів інституту адміністративної відповідальності зверталися у своїх працях такі науковці: Б. Авер'янов, В. Анджієвський, Д. Астахов, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, М. Костенніков, Д. Лук'янець, Л. Менів, О. Остапенко, К. Починок, Б. Россінський, Л. Сопільник, І. Тимченко та інші. Праці вказаних науковців створюють методологічні передумови для всебічного дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Зазначена проблематика в умовах сьогодення є надзвичайно актуальною.

Метою даної статті є дослідження матеріальних та процесуальних основ адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. За вчинення адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації у переважній більшості випадків передбачена адміністративна відповідальність, яка є необхідним стимулятором правомірної

поведінки та сприяє вихованню почуття морального і правового обов'язку перед суспільством і державою.

Оскільки поняття «адміністративної відповідальності» не має законодавчого закріплення, то багато науковців приклали зусилля до з'ясування її суті та визначення поняття. Так, досліджуючи питання, пов'язані з визначенням поняття «адміністративної відповідальності», М. Сірант доходять до висновку, що в українському адміністративному праві сформовано наступні три основні підходи: перший полягає у застосуванні до правопорушника заходів примусу (Л. Коваль, Ю. Битяк, В. Зуй та інші); другий — у визначенні обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень (Є. Додін та інші); третій погляд передбачає, що адміністративна відповідальність — це сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень (І. Голосніченко та ін.) [1, с. 318].

Ведучи мову про поняття адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, слід зазначити, що його законодавче закріплення на сьогодні теж відсутнє.

Однак, мають місце окремі пропозиції науковців стосовно цього питання. Наприклад, О. Остапенко та Л. Сопільник вважають, що адміністративна відповідальність в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації — це передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це державних органів і посадових осіб на адміністративне правопорушення і застосування до порушника передбачених в законі адміністративних покарань [2, с. 94].

Варто погодитись із тим, що нормативною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції є система адміністративно-правових норм, за допомогою яких закріплені:

- склад адміністративного правопорушення у галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції;
- види і розміри адміністративних стягнень та принципи їх накладення;
- коло суб'єктів (органів та посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції і приймати щодо них відповідні рішення;
- процедура притягнення до адміністративної відповідальності та її процесуальне оформлення [2, с. 100].

Фактичною підставою адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що дозволяє притягнути певну особу до неї є вчинення адміністративного правопорушення у цій галузі [3, с. 141].

Основними нормативними актами, які закріплюють вище зазначені адміністративні норми в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції є Закони України «Про стандартизацію», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про захист прав споживачів», «Про технічні

регламенти та оцінку відповідності», Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» та відповідні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Так, до адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації належать: порушення законодавства про захист прав споживачів (ст. 156-1 КУпАП); введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); випуск у продаж продукції з порушенням вимог щодо медичних попереджень споживачів тютюнових виробів (ст. 168-2 КУпАП); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170 КУпАП); порушення вимог щодо випуску з ремонту та видачі на прокат засобів вимірювальної техніки (ст. 171 КУпАП); порушення умов і правил проведення перевірки засобів вимірювальної техніки (ст. 171-1 КУпАП); фальсифікація засобів вимірювання (ст. 171-2 КУпАП); порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП); порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання (ст. 188-9 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду (ст. 188-44 КУпАП).

Загальним об'єктом вказаних правопорушень виступає сукупність правових відносин в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що охороняються адміністративно-правовими нормами, які закріплені в КУпАП, а родовим об'єктом — виступають суспільні відносини у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Безпосередній об'єкт даних правопорушень характеризується адміністративно-правовими відносинами, що охороняються конкретними нормами права та яким завдана конкретна шкода. Для прикладу, це стосується посягань, пов'язаних з порушенням правил застосування засобів вимірювальної техніки (ст. 172 КУпАП) [2, с. 105].

Об'єктивну сторону адміністративного правопорушення характеризують ознаки, які визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника. До них належать діяння (дія чи бездіяльність), його шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення проступку [4, с. 18]. Ці ознаки можуть бути обов'язковими (протиправне діяння (дія чи бездіяльність), шкідливі наслідки (матеріальні і формальні), причинний зв'язок між діянням і наслідками) [2, с. 105] і необов'язковими (факультативними) (місце, спосіб, час, засоби, обставини вчинення правопорушення) [5, с. 235].

Переважає більшість адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації вчиняються шляхом дії (виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не

відповідають вимогам стандартів, норм і правил), однак можливе вчинення і шляхом бездіяльності (невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання).

Шкідливі наслідки і причинний зв'язок обов'язкові тільки для так званих матеріальних складів проступків, в результаті яких завжди заподіюється матеріальна шкода [6, с. 19] (недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні (експлуатації) продукції, якщо це спричинило зниження якості, псування або наднормативні втрати продукції), однак переважна більшість адміністративних правопорушень в цій галузі характеризується недодержанням різних загальнообов'язкових правил, це так звані формальні склади, коли діяння становить склад проступку незалежно від настання шкідливих наслідків матеріального характеру (порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки).

Для більшості адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації важливою ознакою об'єктивної сторони є місце їх вчинення. Диспозиції відповідних статей КУпАП передбачають, що місцем вчинення адміністративного правопорушення в цій галузі можуть бути підприємства торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення, ринки, вулиці, площі, двори, під'їзди, сквери та інші місця [7, с. 165].

Місце і час вчинення адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації у більшості випадків пов'язані з випуском і реалізацією продукції, яка не відповідає вимогам стандартів.

Деякі статті КУпАП чітко визначають те, в який спосіб може бути вчинений адміністративний проступок (ст. 156-1 КУпАП передбачає, що порушення законодавства про захист прав споживачів може здійснюватися способом відмови у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари (роботи, послуги).

Суб'єктами адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації можуть виступати як фізичні так і юридичні особи. Аналіз відповідних статей КУпАП дає підстави стверджувати, що ними є: посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності; громадяни — власники підприємств; уповноважені особи власників підприємств; громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності [9, с. 116].

Слід зауважити, що низка статей КУпАП передбачають наявність спеціального суб'єкта з притаманними лише йому ознаками [8, с. 270]. Такими є ознаки, які характеризують: трудові і службові обов'язки окремих категорій працівників у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; спеціальні обов'язки у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; протиправну у минулому поведінку особи, що вчиняє правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і

сертифікації. Спеціальним суб'єктом адміністративних правопорушень в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації виступають посадові особи, оскільки мають можливість реалізувати свої владні повноваження (тимчасові або постійні), завдяки яким настають юридично значимі наслідки для осіб, що не знаходяться у службовій залежності від них. Відповідно, наявність права здійснювати владні повноваження є однією із основних ознак спеціального суб'єкта адміністративного правопорушення, за порушення якого він притягується до відповідальності [2, с. 109].

Суб'єктами адміністративного правопорушення в цій галузі є і юридичні особи — підприємства, установи та організації, які вводять в обіг або реалізують продукцію, яка не відповідає вимогам стандартів, виконують роботи, надають послуги громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил тощо. Однак, чинний КУпАП не передбачає відповідальності юридичних осіб за адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Вказана позиція законодавця не є цілком виправданою, оскільки факти доводять, що виробником певної продукції, виконавцем робіт чи послуг у більшості випадків є юридичні особи. Відповідно, зазначені особи повинні нести відповідність за продукцію, роботи, послуги, які не відповідають вимогам стандартів, норм і правил тощо [9, с. 118].

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення — це внутрішня сторона правопорушення, психічний стан суб'єкта правопорушення, що характеризує його волю, яка виявляється в протиправній дії, його ставленні до дії, яку він вчинив [5, с. 435]. 6Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого адміністративного правопорушення виступає вина, яка є необхідною умовою відповідальності. Як правило, її розглядають як психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно шкідливого діяння і його наслідків, яке виявляється у формі умислу або необережності [10, с. 192].

Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, передбачені КУпАП вчиняються як у формі умислу так і в формі необережності (наприклад, порушення процедур оцінки відповідності (ст. 172-1 КУпАП).

Факультативними ознаками суб'єктивної сторони адміністративного порушення є мета і мотив, які частіше за все до складу правопорушення не входять, хоча в деяких випадках лише вчинення діяння з певним мотивом або метою становить склад адміністративного правопорушення [6, с. 20].

Узагальнюючи, доцільно зауважити, що підставами адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які складають зміст поняття адміністративного правопорушення та його юридичного складу.

Процесуальною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є постанова про накладення адміністративного покарання від імені держави органом (посадовою особою), уповноваженою здійснювати розгляд

справ про адміністративні правопорушення і приймати щодо них рішення [2, с. 111].

Важливим моментом у реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, встановленої нормами матеріального права є дотримання правової процедури, яка встановлена нормами процесуального права. Відтак, притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб, які вчинили правопорушення в цій галузі здійснюється у формі провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке регламентовано КУпАП.

Аналіз ст. 245 КУпАП, в якій закріплені завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення, свідчить про наявність двох взаємопов'язаних комплексних завдань: юрисдикційного та профілактичного змісту. Реалізація зазначених завдань здійснюється шляхом вчинення низки процесуальних дій органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Передусім це з'ясування наявності факту вчинення правопорушення, встановлення особи, що вчинила правопорушення, чи винна ця особа і чи підлягає вона адміністративній відповідальності [11, с. 443].

Процесуальною підставою для порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації є факт вчинення адміністративно-караних дій, безпосереднє виявлення посадовою особою факту вчинення протиправних дій, матеріали правопорушення, які надійшли від правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади, повідомлення та заяви про порушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, що надійшли від фізичних та юридичних осіб, а також повідомлення в засобах масової інформації [2, с. 115].

Провадженню у справах про адміністративні правопорушення у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації притаманні такі індивідуальні ознаки: 1) воно виникає тільки у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації; 2) для нього притаманне встановлене законодавством коло суб'єктів; 3) індивідуальність процесуальних актів, які приймаються у ході провадження; 4) застосування під час даного провадження заходів державного примусу зумовлює високий ступінь формалізації процесу; 5) за допомогою цього провадження реалізуються міри адміністративної відповідальності [12, с. 224].

Аналізуючи глави 19, 22, 23, 24, 25–33 КУпАП можна дійти висновку, що провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, як вид адміністративно-деліктного провадження складається з таких стадій: 1) адміністративне розслідування та розгляд справи про адміністративне правопорушення; 2) винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення; 3) перегляд постанови у справі про адміністративне

правопорушення; 4) виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Отже, кожна з цих стадій закінчується оформленням відповідного документа, що відображає результат проведення певних дій. Кожна наступна стадія починається лише після закінчення попередньої [6, с. 544].

Висновки. Підсумовуючи можна визначити, що фактичною підставою адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, виступає факт вчинення особою (фізичною чи юридичною) адміністративного правопорушення у цій галузі, а процесуальні підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації мають і загальні, і специфічні ознаки, наявність яких не суперечить, а лише вказує на індивідуалізацію адміністративного провадження у конкретній справі.

Слід також зазначити, що подальші наукові дослідження проблем адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації зумовлені розвитком суспільних відносин та необхідністю врегулювання можливих неузгодженостей та колізій у випадку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення вказаних правопорушень.

Список використаних джерел

1. **Сірант М. М.** Значення та роль адміністративної відповідальності в сучасних умовах / М. М. Сірант // Митна справа. — 2011. — № 5 (77), частина 2. — С. 317-321.
2. **Сопільник Л. І.** Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навчальний посібник / Л. І. Сопільник, О. І. Остапенко. — Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. — 124 с.
3. **Зільник Н. М.** Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації / Н. М. Зільник // Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал. — 2014. — № 2 (8). — С. 137-145.
4. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. доц. А. Т. Комзюка. — 2-е вид., перероб. і доп. — Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. — 99 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах / відп. ред. В. Б. Авер'янов. — К.: Юридична думка, 2004. — Том 1. Загальна частина. — 584 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; — 2-ге вид. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — 655 с.
7. **Менів Л. Д.** Теоретичні дослідження об'єкта адміністративних правопорушень у сфері законодавства про захист прав споживачів / Л. Д. Менів // V Прибужські юридичні читання: матеріали міжнар. наук.-

- практ. конференції (27–28 листопада 2009 р.). — Миколаїв: МНЦ ОНЮР, 2009. — С. 164–165.
8. **Починок К. Б.** Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі стандартизації та сертифікації / К. Б. Починок // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — 2011. — Вип. 54. — С. 268–274.
 9. **Зільник Н. М.** Суб'єкт адміністративного правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. / Н. М. Зільник // Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті д.ю.н., проф., Засл. діяча наук. і техн. України Л. В. Ковалю (Запоріжжя, 6–7 березня 2015 р.). — Запоріжжя: ЗНУ, 2015. — С. 115–119.
 10. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Х. : Право, 2013. — 656 с.
 11. **Демський Е. Ф.** Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. / Е. Ф. Демський. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 496 с.
 12. **Кузьменко О. В.** Адміністративно-процесуальне право України: підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій; за ред. О. В. Кузьменко. — К. : Атіка, 2008. — 416 с.

Анотація

У вказаній статті досліджуються проблеми адміністративної відповідальності за правопорушення вчинені в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, визначаються її матеріальні та процесуальні підстави, а також відповідні рекомендації щодо вдосконалення законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у вказаній сфері.

Abstract

In the said article the problems of administrative responsibility for offenses committed in the field of standardization, product quality, metrology and certification, determined by its material and procedural grounds, as well as relevant recommendations for improving the legal regulation of administrative responsibility for violations in this sphere.